

Стрільчук Ю. Г., ст. магістратури педагогічного факультету; науковий керівник – Мельничук Л. Б., к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** У статті розкрито суть підготовки майбутніх вчителів до організації співпраці з батьками учнів у контексті реалізації ідей Нової української школи. Окреслено основний зміст Концепції Нової української школи. Обґрунтовано значення принципу співробітництва школи й сім'ї, єдності виховних впливів учителів і батьків в практиці виховання підростаючого покоління. Охарактеризовано педагогіку партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Проаналізовано педагогічний досвід прогресивних зарубіжних країн, щодо форм та методів співпраці педагогічного колективу та батьківської спільноти. Досліджено електронну інформаційно-інноваційну платформу «Нова українська школа».*

***Ключові слова:** інститут сім'ї, педагогічний колектив, педагогіка партнерства, Концепція Нова українська школа.*

***Abstract.** In the article essence of preparation of future teachers is exposed to organization of collaboration with the parents of students in the context of realization of ideas of New Ukrainian school. Basic maintenance of Conception of New Ukrainian school was outlined. The value of principle of collaboration of school and family, unity of educator influences of teachers and parents is reasonable in practice of education of rising generation. Pedagogics of partnership is described is a communication, co-operation and collaboration between a teacher, student and parents. It was analysed from pedagogical experience of progressive foreign countries, in relation to forms and methods of collaboration of pedagogical collective and paternal association. An electronic informatively-innovative platform «New Ukrainian school» was investigated.*

***Key words:** institute of family, pedagogical collective, pedagogics of partnership, Conception is New Ukrainian school.*

Найактуальнішою проблемою сучасності є співпраця учителя, учня та батьків. Моральні норми як внутрішні регулятори поведінки суттєво впливають на життєдіяльність особистості, забезпечуючи її етичний та духовний розвиток, тому визнаючи школу провідною ланкою виховання молоді, потрібно зазначити, що без єдності педагогічних зусиль із сім'єю,

ефективність виховання буде низькою. У родині створюються умови для соціалізації дитини, оволодіння духовною культурою, моральними цінностями нації. Рівень культури батьківсько-дитячих взаємин у сім'ї визначає якість психічного, емоційного та морального розвитку дитини, підготовки її до різнорівневих контактів поза сімейним мікросередовищем.

Соціальними інститутами, на які покладено відповідальність за навчання й виховання молоді, як відомо, є сім'я та школа. Це підтвердження цілою низкою законодавчих документів, зокрема Законом України «Про загальну середню освіту», Національною доктриною розвитку освіти України у XXI ст., Концепцією національного виховання, Національними програмами «Діти України» та «Українська родина», «Програма підтримки сім'ї у 2007–2010 рр.», Концепція Нової української школи [1; 2].

Базовий компонент Концепції Нової української школи є педагогіка партнерства, яка ґрунтується на взаємодії між учнем, учителем і батьками. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками [3].

Сучасні вчені досліджували проблему взаємодії школи та сім'ї у вихованні особистості. Вони вивчали такі аспекти цієї проблеми: українські народні виховні традиції як форми виховного впливу на молоде покоління (В. Кузь, Ю. Руденко, В. Скутіна, Є. Сявакко); особливості виховного потенціалу родинної педагогіки (С. Бабишина, З. Болтарович, М. Стельмахович); підготовка до виконання батьківських та материнських функцій (В. Бойко, Д. Луцик, Г. Чередніченко); формування педагогічної культури сучасних батьків (А. Марушкевич, В. Постовий); психологічні основи сімейного виховання (В. Кравець); основні напрями співпраці сім'ї й школи (Т. Алексеєнко); форми організації роботи з батьками в освітньому закладі (І. Рибальченко); виховна робота сім'ї та школи із важковиховуваними дітьми (В. Татенко, Т. Титаренко, В. Оржеховська); педагогічні проблеми молоді сім'ї (Т. Алексеєнко, В. Постовий); спілкування батьків та вчителів із дітьми (П. Щербань).

Такі дослідники, як Л. Вовк, О. Добош, І. Дубінець, О. Насєдкіна, І. Сіданіч, Л. Тимчук та ін., досліджували умови виховання педагогічної культури й просвіти батьків, особливостей формування стосунків батьків і дітей у сім'ї та школі.

Варто зазначити, що в останні роки зросла кількість досліджень, присвячених проблемі соціально-культурної адаптації сімей та окремих груп населення; розкрито педагогічний потенціал дозвілля для духовного розвитку людини. Водночас у вітчизняній педагогічній науці немає конкретного дослідження, у якому чітко окреслено шляхи організації співпраці педагогів початкової освіти з батьками молодших школярів в умовах Нової української школи (НУШ).

Метою нашої статті є обґрунтування наукових положень щодо організації співпраці закладу освіти з сім'ями та окреслення шляхів удосконалення

організації співпраці школи та батьків у контексті впровадження Концепції Нової української школи

Основним змістом організації взаємодії сім'ї й школи є: залучення сім'ї до спільної зі школою соціально-значимої діяльності, у забезпеченні порозуміння і односпрямованості прагнень школи й сім'ї в розвитку особистості дитини, її ціннісних соціальних орієнтацій і творчого потенціалу. Цілі і педагогічні умови взаємодії школи з сім'єю є головними структурними елементами в організації взаємодії. А засобом досягнення поставлених цілей є вибір форм і методів взаємодії. Форми роботи педагогічного колективу з батьками учнів – це способи організації спільної діяльності та спілкування [4, с. 223].

Багато вчених А. Кузмінський [5], М. Фіцула [4], В. Ягупов [6] та ін. класифікують форми взаємодії на індивідуальні та групові; І. Гребенников [7], І. Харламов [8] та ін. розглядають форми взаємодії школи та сім'ї з точки зору їхнього використання в рамках інформування, освіти, навчання, консультування батьків.

Традиційно, всі форми взаємодії поділяють на: індивідуальні, групові, колективні та масові. Критерієм цієї класифікації є кількість батьків, що взаємодіє з класним керівником або педагогічним колективом. До завдань взаємодії сім'ї і школи відносять: формування активної педагогічної позиції батьків; озброєння батьків педагогічними знаннями і вміннями; активну участь батьків у вихованні дітей.

До масових форм взаємодії школи та сім'ї вчені відносять:

- загальні батьківські збори, на яких обговорюють актуальні проблеми класного і батьківського колективів;

- батьківський лекторій, який сприяє формуванню психологічної та соціально-педагогічної компетентності батьків;

- тематичні конференції, «круглі столи», диспути і дискусії з обміну досвідом виховання дітей; вечори запитань і відповідей з залученням фахівців;

- дні відкритих дверей для батьків, відвідування класу і спостереження за дітьми в певні відрізки часу [9, с. 12].

До колективних форм взаємодії відносяться:

- класні батьківські збори;

- презентації, які готують як педагоги, так і члени сім'ї.

- сімейні свята;

- залучення батьків до участі в оформленні предметних газет, виставок робіт учнів, текстових та фотоматеріалів, до виготовлення наочних агітацій;

- залучення батьків до керівництва шкільними гуртками;

- участь батьків у підготовці та проведенні позакласної та позашкільної роботи з учнями;

- залучення батьків до спільної діяльності з дитиною, організації його життя в шкільному колективі [10, с. 74].

Групові форми роботи, своєю чергою, передбачають:

- засідання батьківського комітету;

– робота з групами батьків тощо.

Серед індивідуальних форм взаємодії школи з батьками науковці виокремлюють такі: індивідуальні бесіди з батьками та іншими членами родини, у результаті чого узгоджено складається програма і система педагогічних дій з конкретною дитиною; відвідування сім'ї для знайомства з домашніми умовами життя учня, анкетування членів сім'ї та складання її соціальної карти, обстеження житлово-побутових і виховних умов, проведення консультацій з сімейних питань та проблем виховання дітей [6, с. 113].

У процесі взаємодії педагогів з батьками учнів доцільним є поєднання індивідуальних, групових, колективних та масових форм роботи. Виділимо деякі форми більш детально. Індивідуальними формами роботи учителя з батьками учнів є відвідування батьків удома, запрошення батьків до школи, бесіди, індивідуальні консультації, листування тощо.

Учитель, який відвідує помешкання учня, з'ясовує умови домашнього виховання, а саме: сімейний мікроклімат, особливості взаємини всередині сім'ї, позицію батьків з питань виховання. При цьому для батьків важливо знати, що вчитель приходить до них у сім'ю не для того, щоб висловити свої зауваження, а саме для допомоги у вихованні. Суцільні невдоволення вчителя в бік дитини можуть тільки погіршити ситуацію, засмутити батьків і викликати злісне ставлення до дитини. Своєю чергою, дитина може образитися на вчителя, що врешті-решт геть відіб'є бажання вчитися [11, с. 58].

Батьків запрошують до школи, коли хочуть поділитися радісною новиною про дитину. Наприклад, з приводу успішного оволодіння навчальним матеріалом, який раніше викликав труднощі. Запрошувати батьків, щоб поскаржитися на незадовільну поведінку або погану успішність, не варто. Адже негативне сприйняття школи часто формує і погане ставлення до неї [3].

На відміну від батьківських зборів, систематичні індивідуальні зустрічі з батьками не часто використовують у закладах освіти, хоча ця форма роботи є надзвичайно важливою у процесі спілкування з батьками. Індивідуальні консультації – одна з найважливіших форм взаємодії педагога з сім'єю. Особливо вона необхідна, коли учитель набирає клас. Для того щоб подолати занепокоєння батьків, боязнь розмови про свою дитину, необхідно проводити індивідуальні консультації-співбесіди з батьками.

Листування передбачає періодичне надсилання батькам інформації про успішність дитини, старанність, уважність та відповідальність. З розвитком інформаційних технологій для спілкування вчителів та батьків широко використовується мобільний зв'язок, соцмережі, форуми. До групових форм роботи належать: засідання батьківського комітету, робота з групами батьків та ін. Особливе значення у взаємодії батьків і школи відіграє батьківський комітет. Від того, наскільки злагоджено і відповідально він підходить до своєї діяльності, залежить атмосфера в шкільному колективі, взаємини батьків один з одним, спілкування дорослих і дітей.

У процесі взаємодії педагога з сім'єю молодшого школяра найбільш ефективними є взаємини, засновані на групуванні батьків. Під час створення груп педагог має право обирати принцип об'єднання батьків, при цьому він повинен спиратися на власний педагогічний досвід, особливості класу, школи, враховувати бажання і можливості батьків, їх здатність допомагати один одному в передачі досвіду сімейного виховання.

Класні батьківські збори традиційно є основною формою роботи з батьками. Вони покликані стати місцем обговорення актуальних проблем освітнього процесу, проведення бесід педагогічного змісту та ін.

До масових форм роботи відносяться: загальні батьківські збори, збори батьків учнів усіх груп відділу; тижні сім'ї (вечорниці, сімейні естафети, концерти, написання творів про свою сім'ю тощо); дні відкритих дверей; конференції тощо.

Загальношкільні батьківські збори проводяться, як правило, не більше двох разів на рік. Тематика таких зборів носить характер звіту роботи школи за певний період часу. На них виступають директор, його заступники, звітує про роботу батьківський комітет школи.

Однією із ефективних форм роботи з батьками є День відкритих дверей. Він об'єднує цілий комплекс заходів, що проводяться в масштабі всієї школи в спеціально відведений для цього день. Батьки отримують можливість:

- спостерігати за своїми дітьми в ситуації, відмінній від сімейної;
- порівнювати вміння і поведінку своєї дитини з уміннями і поведінкою інших дітей;
- переймати у педагога прийоми виховних впливів;
- батьки можуть спостерігати за освітнім процесом на уроках і позакласних заняттях, подивитися, як вчать їх дітей, як працюють самі школярі, що вимагає від них учитель.

Батьки і матері оцінять, що має школа для навчання і виховання, переконані, наскільки складною й відповідальною є праця вчителя [12].

Батьківські конференції (загальнокласні, загальношкільні) мають величезне значення в системі виховної роботи школи. Батьківські конференції повинні обговорювати актуальні проблеми суспільства, активними членами якого стануть діти. Проблеми конфліктів батьків і дітей та шляхи виходу з них.

Батьківські вечори – форма роботи, яка чудово згуртовує батьківський колектив. Вони проводяться в класі 2–3 рази на рік без присутності дітей. Батьківський вечір – це свято спілкування з батьками товариша твоєї дитини, це свято спогадів дитинства та дитинства власної дитини, це пошук відповідей на питання, які перед батьками ставить життя і власна дитина. Теми батьківських вечорів можуть бути найрізноманітнішими. Головне, вони повинні вчитися слухати і чути один одного, самого себе, та свій внутрішній голос [12].

Пропонуємо такі теми батьківських вечорів:

1. Рік народження дитини, – яким він був, цей перший рік?;
2. Перші книжки дитини;
3. Майбутнє моєї дитини. Яким я його бачу?;
4. Друзі моєї дитини;
5. Свята нашої родини;
6. «Можна» і «не можна» у нашій родині;
7. День народження нашої сім'ї. Як ми його святкуємо?;
8. Пісні, які співали ми і співають наші діти.

Форми вечорів дозволяють не тільки висловлювати свою думку із запропонованих тем, а й почути щось корисне для себе в міркуваннях інших батьків, взяти на озброєння в свій виховний арсенал щось нове, цікаве.

У ході дослідження ефективної взаємодії школи та сім'ї на сучасному етапі розвитку суспільства актуальними є такі методи, які спонукають його учасників до вироблення вміння орієнтуватися в динамічних умовах соціуму, адаптуватися до різних видів індивідуальної та соціальної діяльності, до вироблення самостійного мислення і спілкування з іншими людьми в різних групах і колективах. У дослідженнях Т. Кравченко [11] була відзначена ефективність таких груп методів:

1. Методи, спрямовані на зміну видів діяльності і спілкування: введення нових видів діяльності і спілкування з урахуванням вікових особливостей; ускладнені форми диспуту; самоаналіз; рефлексія; рольові ігри; соціальне проектування та ін.;

2. Методи, спрямовані на зміну відносин у класі, в сім'ї: вправи, доручення, особистий приклад; переконання, критика; використання виховують ситуацій; ділові ігри; заохочення і покарання і т.д.

Педагоги закладу загальної середньої освіти, дбаючи про постійне та безперервне збагачення педагогічної компетентності батьків учнів, використовують такі методи роботи:

1. Педагогічне інформування (пропаганда) – метод, який упроваджується у вигляді індивідуальних або індивідуально-групових консультацій серед батьків школярів.

2. Зустрічі з фахівцями – виступи перед батьками учнів практичних психологів, лікарів, розробників ІТ-технологій, представників правоохоронних органів та ін.

3. Участь в освітньому процесі і самоврядування – відвідування батьками занять, участь у їхньому проведенні, змога відчувати себе у ролі вчителя.

4. Облаштування кабінетів педагогічного всеобучу батьків, де мають бути в наявності методичні розробки з проблем сімейного виховання, інформаційні стенди, присвячені різним напрямкам родинного виховання, роздатковий методичний матеріал для батьків учнів.

5. Обмін власним досвідом між батьками учнів щодо вирішення актуальних проблем сімейного виховання.

6. Метод «кейсів» – обговорення педагогічних ситуацій з метою вирішення проблем виховання у сучасній сім'ї [12].

Вимоги сучасного життя, враховуючи основні положення Концепції Нової української школи, потребують суттєвого переосмислення та докорінної модернізації форм і методів співпраці між учительським колективом та батьківською спільнотою.

Аналіз педагогічного досвіду прогресивних зарубіжних країн доводить ефективність таких форм взаємодії з батьками учнів: батьківський семінар, індивідуальні зустрічі з учителем, батьківські тренінги, спілкування через електронну пошту, соціальні мережі та ін.

Подолання труднощів, що заважають успішній співпраці в виховному процесі, вбачається в готовності педагога до використання інноваційних форм і методів роботи з батьками. Розглянемо деякі з них:

1. Батьківський семінар (університет);
2. Наочна педагогічна пропаганда;
3. Ділова гра;
4. Батьківські конференції;
5. Вечори запитань і відповідей («круглий стіл»);
6. Батьківська вітальня;
7. Батьківські тренінги;
8. День відкритих дверей;
9. Батьківський ринг;
10. Модель інформаційного супроводу.

Згідно з положеннями Концепції НУШ потужним засобом, який допоможе створенню ефективної взаємодії між всіма учасниками освітнього процесу, є освітні електронні платформи [1]. Зокрема, електронна платформа «Нова українська школа» – це ресурс для спілкування між учителями і батьками учнів, між батьками, між учнями. На думку авторів Концепції, створення цієї платформи сприятиме виконанню таких стратегічних освітніх завдань:

– надання методичної, консультативної та інформаційної підтримки для учнів, батьків, учителів, адміністрації освітніх закладів з питань організації та змісту освітнього процесу;

– консультативна допомога батька у виборі школи для дитини;

– створення віртуального інформаційного простору з метою опитувань, спілкування, громадських та професійних обговорень питань організації й наповнення освітнього процесу;

– забезпечення ефективної взаємодії батьківської, педагогічної та учнівської спільнот [13].

Електронна платформа «Нова українська школа» у своєму складі міститиме наступні комунікаційні портали.

1. Учительська кімната – портал для консультативної, інформаційної, методичної підтримки вчителів і директорів шкіл, підтримка в організації взаємодії педагогів з батьками учнів тощо.

2. Батьківський комітет/рада – портал, призначений для створення спільнот батьків, підтримки їх спілкування, проведення опитувань, громадських обговорень з питань організації та наповнення освітнього процесу, взаємодії спільнот батьків з учителями, підтримка батьків із правових, організаційних і методичних питань [1].

Національна освітня електронна платформа має стати потужним засобом суттєвих змін в освітньому процесі та започаткувати ринок виробництва електронних освітніх продуктів і сервісів, сприятиме формуванню цифрової компетентності учасників освітнього процесу в Україні [13].

Отже, вибір змісту, форм і методів для здійснення взаємодії між педагогічним та учнівським колективом належить школі. Вони залежать від громадських установок, прагнень та ціннісних орієнтацій батьків, а також від конкретних завдань, що стоять перед школою і сім'єю на цьому етапі.

Таким чином, сьгодні педагогіка партнерства проявляється в умінні трансформувати сучасні соціальні вимоги і установки, спрямовані на вирішення педагогічних завдань; готовності і бажанні працювати з батьками; у системному підході до організації роботи з сім'єю; у прагненні використовувати інноваційні форми і методи при взаємодії з батьками; в удосконаленні професійних якостей педагога, особистісних установок і цінностей, які сприяють організації ефективного міжособистісного взаємодії.

1. Нова українська школа: Е-платформа Нова українська школа. URL: <http://nus.inf.ua/teachersroom> (дата звернення: 08.03.2020 р.). **2.** Національно освітня електронна платформа. URL: <https://imzo.gov.ua/natsionalna-osvitnya-elektronna-platforma/> (дата звернення: 08.03.2020). **3.** Реалізація Концепції «Нова українська школа» в умовах інноваційного освітнього середовища: матеріали фестивалю інновацій (22 травня 2019 р., м. Луцьк). Уклад. Н. А. Поліщук. Луцьк: Волинський ІППО, 2019. 160 с. **4.** Савченко С. В. Педагогіка партнерства у проекті Концепції «Нової української школи». URL: <https://www.slideshare.net/ipko-kubg/ss-67119769>. (дата звернення: 08.03.2020). **5.** Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. закл. освіти] Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2007. 232 с. **6.** Педагогіка: Хрестоматія. уклад. А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. 2-ге вид., стер. Київ: Знання-Прес, 2006. 700 с. **7.** Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. К.: Либідь, 2002. 560 с. **8.** Гребенников И. В. Комплексный подход в повышении педагогической культуры родителей. Материалы семинара «Деятельность организаций Педагогического общества по пропаганде педагогических знаний». Москва: Педагогическое общество, 2016. С. 24–31. **9.** Харламов И. Ф. Педагогика. Москва: Университетское, 2001. 272 с. **10.** Педагогічні задачі і завдання для батьків. Київ: Рад. шк., 1989. 187 с. **11.** Пухта О. Співпраця батьків та школи у вихованні дітей. *Педагогічний пошук*. 2006. № 3 (5). С. 74–75. **12.** Кравченко Т. В. Учитель і сім'я: технологія співробітництва. *Педагогіка і психологія*. 2001. № 2. С. 57–64. **13.** Якими можуть бути українські вчителі майбутнього: досвід переможців «Global teacher Prize». URL: <http://lviv1256.com/news/yakumu-mozhut-buty-ukrajinski-vchyteli> (дата звернення: 08.03.2020). **14.** Про Національну освітню електронну платформу. Положення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0702-18> (дата звернення: 08.03.2020).